

dersdeo

öğrenmenin en kolay yolu o!

COĞRAFYA

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Karakteristik Özellikleri

- Türkiye'nin en büyük yüz ölçüme sahip bölgesidir.
- Ortalama yükseltisi en fazladır. Bu nedenle fiziki haritada kahverengi tonunun en yaygın kullanıldığı bölgemizdir.
- Volkanik arazinin ve volkanizmanın en yaygın olduğu bölgedir.
- Doğu Anadolu, kapalı havzaların en geniş yer kapladığı 2. bölgedir.
- Volkanik set göllerinin en fazla bulunduğu bölgedir.

- Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı Dağı ve en büyük gölü olan Van Gölü bu bölgededir.
- Bölgenin göllerinde donma süresi uzundur.
- Çernozyom topraklarının en yaygın görüldüğü bölgemizdir.
- Bölgede kış sıcaklık değerleri en düşüktür.
- Kar yağışı ve eğimden dolayı bölgede çığ riski fazladır.
- Karlı ve donlu gün sayısı en fazla olan bölgedir.

- Enleme bağılı bölge içi sıcaklık farkının en fazla yaşandığı yerdir.
- Hidroelektrik enerji potansiyeli en yüksek bölgedir.
- Türkiye’de nüfus miktarı ve yoğunluğu en az olan bölgemizdir.
- Yükseltiye bağılı düşük sıcaklıklar nedeniyle tarım ürünleri geç olgunlaşır.
- Büyükbaş mera hayvancılığı, küçükbaş hayvancılık ve tatlı su balıkçılığında ilk sırada yer alır.
- Maden rezervi ve çeşitliliği en fazla olan bölgedir.

- Krom, demir, oltu taşı madenlerinin rezervinde önde gelir.
- Hayvancılık, madencilik, enerji üretimi Türkiye ekonomisine en çok katkı yaptığı alanlardır.
- Bölgede Palandöken, uluslararası kış oyunlarının yapıldığı önemli bir kış turizm merkezidir.
- Sanayi yatırımları çok yetersizdir (elverişsiz coğrafi koşullar nedeniyle).

A. Bölgenin Coğrafi Özellikleri

I. Yer şekilleri

- Doğu Anadolu Türkiye'nin en yüksek bölgesidir.
- Bölgenin yükseltisi çoğu yerde 2000 m'nin üstündedir. En alçak yeri Iğdır Ovası'dır. (850 m). Bazı ovalarda yükselti değerleri daha fazladır. (Erzurum Ovası 1920 m, Yüksekova 2100 m)
- Doğu Anadolu Bölgesi'nde dağlar doğu - batı doğrultusunda üç sıra halinde uzanmaktadır.
- Bölgenin kuzeyinde Çimen, Kop, Yalnızçam, Allahuekber dağları, orta kesiminde Munzur, Karasu, Aras dağları, güneyde ise Güneydoğu Toroslar, Bitlis, Cilo, Sat dağları yer alır. Bu dağ sıralarının arasında Erzurum, Kars, Ardahan volkanik platoları ile, Erzincan, Erzurum, Iğdır, Muş, Elazığ, Elbistan, Malatya, Eleşkirt tektonik ovaları bulunur.

Bölgede yükseltinin fazla olması;

- Karlı ve donlu gün sayısının fazla olması,
- Kışların sert ve uzun geçmesi,
- Tarım yapma süresinin kısılması,
- Ürünlerin olgunlaşma zamanının uzaması,
- Hidroelektrik enerji potansiyelinin yüksek olması,
- Fiziki haritada kahverengi tonun yaygın olarak kullanılması gibi sonuçların doğmasına neden olmuştur.

2. Akarsuları

- Akarsu ağı zengin olup, rejimleri düzensizdir.
- Yüksek dağların varlığı kar erimeleri ile beslenen çok sayıda akarsuyun oluşmasına yol açmıştır. Bu nedenle bölge akarsuları en düşük akıma genelde kış aylarında ulaşırlar (yağış biçimi nedeniyle). Karların erimesine bağlı olarak ilkbahar ve yaz başlarında akım yükselir.
- Türkiye’de hidroelektrik enerji potansiyeli en yüksek olan akarsular bu bölgededir (yükselti nedeniyle).
- Aras, Kura, Fırat, Dicle, Karasu, Murat bölgenin önemli akarsularıdır. Bunlardan Aras ve Kura kapalı havza özelliğindedirler (Hazar Gölü’ne döküldükleri için). Ayrıca bu akarsuların ağız kesimleri ülkemiz toprakları dışında yer alır. Murat ve Karasu nehirleri ise Fırat Nehri’nin kollarıdır. Bu iki akarsu Elazığ’da birleşerek Fırat adını alır.

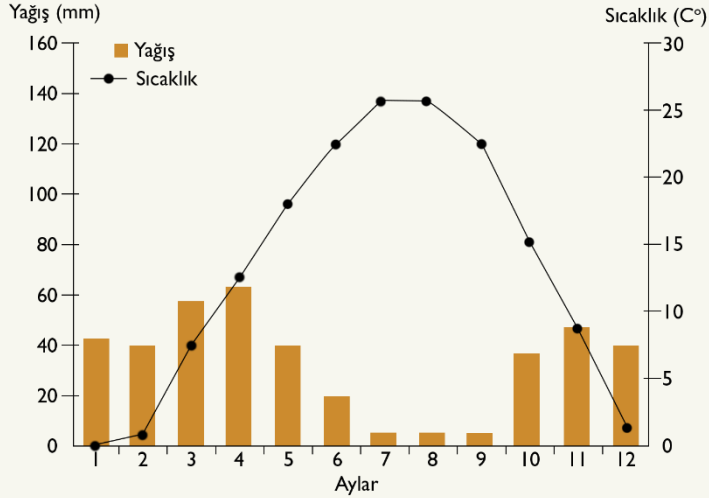
3. Gölleri

- Van Gölü bölgenin ve Türkiye'nin en büyük gölüdür. Gölün oluşumunda tektonik ve volkanik olaylar birlikte etkili olmuştur (karma göl). Ancak oluşum, çoğunlukla Nemrut Dağı'ndan çıkan lavların tektonik bir çukurluğu kapatmasıyla gerçekleşmiş volkanik setleşmenin sonucudur. Göl, kapalı havzadır (yer şekilleri nedeniyle). Van Gölü, Aras ve Kura nehirleri ile Doğu Anadolu, Türkiye'de kapalı havzaların en geniş yer tuttuğu 2. bölgemizdir. Van Gölü'nün suyu sodalı olup inci kefalı balığının başlıca yaşam alanıdır.
- Bölgedeki göllerin çoğu volkanik set gölleridir. Balık, Haçlı, Çıldır, Erçek, Van, Nazik gölleri volkanik setleşme ile oluşmuştur. Hazar Gölü tektonik, Aygır ve Nemrut gölleri ise volkanik oluşumlu göllerdir.

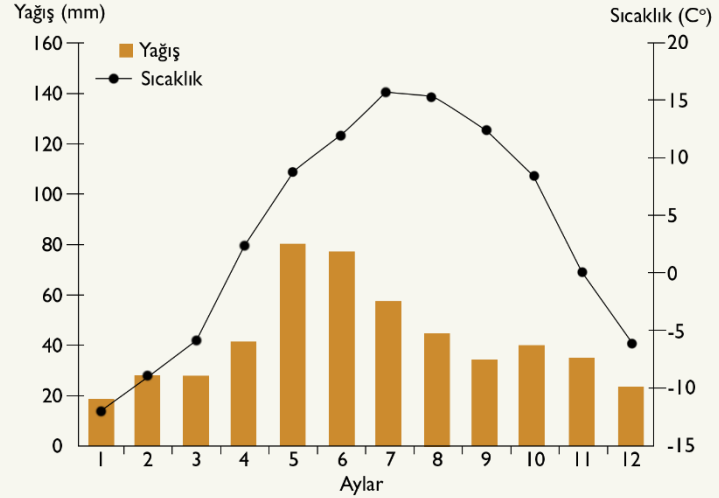
4. İklim ve Bitki Örtüsü

- Bölgenin güneyi ile kuzeyi arasındaki mesafenin fazla olması enlem farkının da fazla olmasına neden olmuştur. Bu nedenle enleme bağlı bölge içi sıcaklık farkının Türkiye’de en fazla yaşandığı bölgedir.
- Denize uzaklık ve yükseltinin fazla olması bölgede görülen karasal iklim koşullarını şiddetlendirmiştir. Özellikle Erzurum - Kars Bölümü Türkiye’de en düşük sıcaklıkların ölçüldüğü, donlu gün sayısının ve yıllık sıcaklık farkının en fazla olduğu bölüm özelliğindedir.
- Bölgenin Erzurum - Kars Yöresi’nde en fazla yağış yaz aylarında düşer. Burada bitki örtüsü çayırdır. Yörenin yıllık yağış miktarı 450 - 500 mm arasındadır.
- Yukarı Fırat Bölümü’nde yağışın en fazla düştüğü dönem ilkbahardır. Hakkari Bölümü’nde ise kış yağışları daha fazladır.

Malatya ili sıcaklık ve yağış grafiği

Van ili sıcaklık ve yağış grafiği

- Doğu Anadolu, kış sıcaklık ortalamalarının en düşük olduğu bölgedir. Yükselti, karasallık ve kuzeydoğudan etkili Sibiryaya yüksek basıncı bu sonucu doğuran etkenlerdir.
- Iğdır, Malatya ve Elazığ yöreleri bölgenin en az yağış alan yerleridir (yükseltileri az ve çevrelerine göre alçakta kaldıkları için). Hakkari ise bölgenin en yağışlı yöresidir.
- Bölgenin Erzurum - Kars yöresinde çernozyom toprakları görülür. Ancak elverişsiz iklim şartları, oldukça verimli olan bu topraklar üzerindeki tarımsal faaliyetleri sınırlandırmıştır.
- İç bölgeler arasında en fazla yağışı Doğu Anadolu Bölgesi alır. Bu durum, bölgede yükseltinin fazla olmasının sonucudur. Orman varlığında 5. sıradadır.

5. Nüfus ve Yerleşme

- Türkiye’de nüfus miktarı ve yoğunluğu bakımından son sırada yer alan bölgede, elverişsiz coğrafi koşullar bu durumun başlıca nedenidir.
- Doğu Anadolu Bölgesi'nde nüfus genellikle alçak düzlüklerde toplanmıştır. Nüfusun alçak düzlüklerde toplanmasının başlıca nedenleri sıcaklık, ulaşım, su kaynaklarına yakınlık ve tarım yapabilme imkanlarının elverişli olmasıdır.
- Yukarı Fırat, bölgede nüfusun en fazla, Hakkari ise nüfusun en az olduğu bölümdür.
- Bölgenin iş olanakları kısıtlı olduğu için göç vermektedir.
- Engebeye bağlı olarak tarım alanları dar olduğu için tarımsal nüfus yoğunluğu fazladır.

6. Ekonomik Özellikleri

a. Tarım

- Dağlar arasında kalan çöküntü ovaları tarım yapılabilen alanlardır.
- İklim koşullarının elverişsiz olması tarımsal ürün çeşidinin az olmasına yol açmıştır. Ayrıca bölgede tarım yapabilme süresi de kısadır.
- Iğdır Ovası'nda mikroklima şartları sayesinde pamuk tarımı yapılabilmektedir.
- Yaz sıcaklık değerlerinin yetersiz olması ve kışların uzun sürmesi sebze tarımını sınırlandırmıştır. Lahana ve patates, yetişen sebzelerdir.
- Kayısı üretiminde ilk sıradadır.

b. Hayvancılık

- Hayvancılık, bölgenin Türkiye ekonomisine en fazla katkı yaptığı alanlardan biridir.
- Büyükbaş mera hayvancılığı ile küçükbaş hayvancılıkta bölge ilk sırada bulunmaktadır.
- Doğu Anadolu Bölgesi'nin özellikle Erzurum - Kars Bölümü'nde yaz yağışları gür otlakların oluşmasını sağlamıştır. Bu durum büyükbaş mera hayvancılığının ön plana çıkmasına neden olmuştur.

- Bölgede büyükbaş mera hayvancılığının yaygın olma nedenleri yağış rejimi, yer şekilleri ve bitki örtüsüdür.
- Doğu Anadolu, tatlı su balıkçılığının en fazla yapıldığı bölgemizdir. Bölgede Keban, Çıldır gölleri başta olmak üzere önemli miktarda tatlı su balığı üretilmektedir.
- Arıcılık bölgede gelişmiş diğer bir hayvancılık faaliyetidir. Hakkari çiçek ballarıyla ünlüdür. Bitlis, Kars, Erzurum bölgede arıcılığın yapıldığı diğer merkezlerdir.

c. Endüstri

Bölgedeki Gelişen Sanayi Kolları	
Şeker	Elazığ, Erzincan, Malatya, Erzurum, Van, Muş, Ağrı
Et kombinaları	Van, Erzurum
Çimento	Elazığ, Kars, Erzurum, Van
Ferrokrom	Elazığ
Sigara	Malatya, Bitlis
Pamuklu dokuma	Elazığ, Malatya
Bakır işleme	Elazığ

d. Maden ve Enerji

- Türkiye’de yeraltı kaynakları bakımından en zengin bölgedir. Volkanizma ve yer yapısının çeşitli olması bu sonucu doğurmuştur. Oltu taşı, demir, krom rezervlerinde ilk sıradadır. Bölgede rezervi olan başlıca madenler ve bu madenlerin bulunduğu merkezler şunlardır:
 - Demir – Hekimhan, Hasaelebi (Malatya)
 - Krom – Guleman, Palu (Elazığ)
 - Bakır – Maden (Elazığ)
 - Kurşun, Çinko – Keban (Elazığ)
 - Oltu taşı – Erzurum
 - Kaya tuzu – Erzincan, Kağızman (Kars)
- Ortalama yükselti nedeniyle akarsuların hidroelektrik potansiyeli yüksektir. Bölge hidroelektrik enerji üretimi ile Türkiye ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır.

e. Ulaşım

Dağlık ve engebeli yapı ile iklim koşullarının elverişsiz olması, ulaşım üzerinde belirleyici faktörlerdir. Bölgede yol yapım maliyeti fazladır. Yer şekilleri nedeniyle bazı merkezlerde demir yolu ulaşımı yoktur. (Ağrı, Hakkari, Ardahan, Şırnak, Iğdır bu merkezlerdir.)

f. Turizm

Bölgenin Turistik Yerleri	
Ağrı Dağı	Dağcılık Sporları
Palandöken (Erzurum), Sarıkamış (Kars)	Van, Erzurum
İshak Paşa Sarayı (Ağrı)	Tarihi Turizm
Akdamar Kilisesi (Van)	İnanç Turizmi
Çifte Minare, Yakudiye Medresesi (Erzurum)	Tarihi Turizm
Ani Harabeleri (Kars)	Tarihi Turizm
Mama Hatun Türbesi (Erzincan)	Tarihi Turizm

B. Bölgenin Bölümleri

I. Erzurum – Kars Bölümü

- Ardahan, Kars, Iğdır, Erzurum bölümün il merkezleridir.
- Bölgenin en yüksek, en soğuk, yaz yağışlarının en fazla, büyükbaş mera hayvancılığının en yaygın yapıldığı bölümdür.
- Çıldır Gölü, bölümün önemli gölüdür. Karasu, Aras ve Kura nehirlerinin kaynağı bu bölümdedir.

- En fazla yağış yaz aylarında düşer (yükseltiye bağlı ısınmanın gecikmesi nedeniyle).
- Türkiye’de oltu taşının en fazla üretildiği bölümdür. (Erzurum)
- Şeker, et kombinası, çimento, deri, süt, dokuma gelişen sanayi kollarıdır.

2. Yukarı Fırat Bölümü

- Malatya, Elazığ, Erzincan, Tunceli, Bingöl, Bitlis bölümün il merkezleridir.
- Bölgenin yüz ölçümü bakımından en büyük bölümüdür.
- Doğu Anadolu Bölgesi'nin yer şekilleri en sade, iklim koşulları en elverişli, tarım alanları en geniş, tarımsal ürün çeşidi en fazla olan bölümüdür.
- En fazla yağış ilkbahar aylarında gerçekleşir.

- Bölgenin en fazla nüfuslu bölümüdür (coğrafi şartlar kısmen daha elverişli olduğu için).
- Fırat üzerinde yapılan barajlar nedeniyle bölümün ikliminde uzun vadede değişimler yaşanacaktır.
- Türkiye'de maden rezervi ve çeşitliliği en fazla olan bölümdür. Ayrıca kayısının en çok üretildiği bölüm özelliğine sahiptir.
- Şeker, dokuma, yem, un, süt, et kombinaları, çimento, bakır, ferrokrom gelişen sanayi dallarıdır. Bölgenin en gelişmiş sanayisinin olduğu bölümdür.

3. Yukarı Murat – Van Bölümü

- Van, Ağrı, Muş bölümün il merkezleridir.
- Göl yönünden bölgenin en zengin bölümüdür. Nemrut, Erçek, Nazik, Bulanık, Balık başlıca gölleridir. Göller çoğunlukla volkanik setleşme sonucu oluşmuştur.
- Ağrı, Tendürek, Süphan, Nemrut dağları buradadır. Bölgede volkanik dağların en fazla bulunduğu bölümdür.

- Van Gölü bu bölümde yer alır. Bu nedenle Yukarı Murat - Van Bölümü'nde kapalı havza geniş yer kaplamaktadır.
- Bölgede küçükbaş hayvancılığın en yaygın olduğu bölümdür. Van, 2 milyonun üzerindeki koyun sayısı ile Türkiye'de en fazla koyun yetiştirilen ildir.
- Çimento, dokuma, yem, et, süt, şeker, yün gelişen sanayi dallarıdır.
- Nemrut ve Van gölleri, Akdamar Kilisesi, İshak Paşa Sarayı turistik yerlerdir.

4. Hakkari Bölümü

- Hakkari ve Şırnak bölümün il merkezleridir.
- Bölgenin en geri kalmış bölümüdür (sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı).
- Yüzey şekilleri oldukça dağlıktır. Bölümde yer alan Buzul Dağı, Türkiye'nin en yüksek 2. yeridir (Uludoruk 4135 m).
- Bölgenin en yağışlı bölümüdür. Yağışlar çoğunlukla kış aylarında gerçekleşir.
- Hayvancılık en önemli geçim kaynağıdır. (Arıcılık, küçükbaş hayvancılık)